

Търговци бератлии.

По-рано, когато с. Арбанаси бѣ въ своя разцвѣтъ на благосѣстояние и търговията му бѣ въ възходъ, търговцитѣ му, които се ползували съ голѣмо влияние предъ турската властъ и сѣ тръгували изъ Европа и Азия, сѣ имали специални привилегии, бидейки едни удостоени съ султански фермани, а други — съ султански берати, издадени на тѣхно име. Първоначално бератитѣ се издавали на заслужилитѣ направо отъ Цариградъ, а по-после съ издаването имъ сѣ биле натоварени нѣкои паши, като областни управители, и тѣ отъ удостоения съ такъвъ бератъ сѣ получавали по 1000 гроша. Бератлиитѣ търговци, наречени Европа-туджарлари, а толкова повече пѣкъ удостоенитѣ съ ферманъ се ползували съ особени граждански и сѣдебни привилегии, а при това имали право и на външни отличия. За отличие отъ другитѣ търговци, бератлиитѣ сѣ имали на горнята си дреха червенъ знакъ, носили сѣ особенъ високъ фесъ съ дългъ пискюлъ отъ синя коприна, обували сѣ желти чехли, можали сѣ да яздатъ на оседланъ конъ, да пушатъ съ дълги чибуци и пр. Привилегиитѣ, съ които се ползували бератлиитѣ биле: мѣстнитѣ власти не можали да сѣдятъ удостоенитѣ съ берати, а ако нѣкой такъвъ се провини въ нѣщо, подсѣденъ е билъ въ Цариградъ, за гдѣто се изпращалъ отъ мѣстния сѣдия. Бератлиятъ е плащалъ 3%, вмѣсто 8% данъци. Когато пѣтувалъ нѣкой бератлия, можалъ да води съ себе си единъ кафеджия и единъ чибукчия турци, които му служили и като пазители.

Съ такъвъ бератъ, между другитѣ, удостоенъ бѣ сѣщо арбанасчанинътъ Петъръ Ефендито, който отъ Арбанаси се преселилъ окончателно въ Горня-Орѣховица. Жена му бѣ сѣщо отъ Арбанаси, дѣщеря на протопопа Никола. Тя бѣ бележито интелигентна жена. Когато въ 1876 г. цѣлата Горня-Орѣховица се вдигна и отиде въ Търново да иска отъ пашата освобождението на арестуванитѣ горно-орѣховчани, тя, жената на Петъръ Ефендито, известна подъ името баби Киряки, има куража да заяви на пашата, че всички сѣ готови да умратъ, но да освободятъ невиннитѣ си мѣже. Петъръ Ефендито бѣ мой вуйко, братъ на майка ми. Неговиятъ бератъ се пазѣше у сина му, покойния сега полковникъ Анастасъ Петровъ (Ефендито).

Въ дома на Георги Анагности (Георги попъ Симеоновъ), нареченъ още Георги Чорбаджи, който е билъ бератлия, се пазилъ неговия фесъ много високъ съ дългъ синъ коприненъ пискюлъ, нареченъ тонузъ феси. Споредъ казването на сина му, дѣда Димитраки, този фесъ на времето си е струвалъ 80 гроша, сиречъ билъ е 10—15 пѣти по-скѣпъ отъ обикновенитѣ фесове. На едната страна на феса е имало ушитъ златенъ полумесець.

Какво е станало съ берата на Георги Анагности и дали е намѣренъ — не зная. Но азъ имахъ случай да видя другъ единъ търговски бератъ, издаденъ на нѣкой си търновски жителъ Ради Тодоровъ Мазретовъ и на служащия при него Петъръ Кировъ. Берата е султански. Написанъ е на здрава пергаментова хартия, широка 8—10 см. и дълга 85—90 см. Орнаментитѣ сѣ отъ злато и съ много артистична композиция. Той бѣ добре увитъ и поставенъ въ специално изработенъ сребренъ калѣфъ съ верижка. Съ този бератъ се съобщава на търновския наибенъ, че търновскиятъ жителъ Ради Тодоровъ Мазретовъ е привилегированъ търговецъ съ право да тръгува свободно и безпрепятствено въ Европа, Персия и Индия. Сѣщо привилегированъ се счита и служащия при него Петъръ Кировъ (Петъръ веледи Киро), съ право на защита и